వాని

శంప తెలివితేటలుగల చేటి. అది సంకరజాతులలో వివాహములు కుదుర్చును. దానిబంధము ముందు, సూత్రబంధము పిఱుంద.

కులీనులయిన బీదవారియిండ్ల తనకు వధువును విచారించి పెట్ట మని అకులీనుఁడు శంపకు లోఁగడ చెప్పియుంచెను.

సూర్యుఁడు అస్తమించిన పిదప లక్ష్మి ఇంటితోఁట కట్టవ కడ తనతో మాటలాడ రమ్మని శంప అకులీనునకు వార్త పుచ్చెను.

అకులీనుఁడు రాజగృహమునకు పంపవలసిన పదార్థముల నన్నింటిని బంటులకిచ్చి వడిగా పంపివైచెను.

కనకలత పూలచే చక్కగా అలంకరించుకొనెను. నడువఁగల చంద్రకాంత చిత్రమువలె గృహోద్యానములోనికి పరిక్రమించెను. కనకలతను గృహోద్యానలత లన్నియు నిశ్చలములై చూచుచుండెను. కనకలత కానిపించు వనదేవత.

లతలకు కనకలత ఇచ్చిన రాగముకంటె సంధ్య ఎక్కువ రాగ మీయలేక పోయెను. చంద్రకాంత పుష్పములు చంద్రుని దెసకంటె కనకలతాముఖము దెసనే ఎక్కువ మ్రొగ్గెను.

అకులీనుఁడు కట్టవబయట నిలువఁబడి యుండెను. శంప కొఱకు చూచెను. అతనికి ఉద్యానమున నడయాడుచుండిన కనకలత కానిపించెను.

కనకలత ఒకతూరి మోమెత్తి చంద్రుని చూచెను. అకులీనుఁడును చూచెను. అతఁడు చంద్రుని చూడక కనకలత ముఖమునే చూచెను.

కనకలత ఎత్తినమోము వాల్చుచు అకులీనునిమోము కాంచి మఱి చంద్రుని చూడలేదు.

తాను చూచుచున్నటులు కనకలత ఎఱుఁగదు; తాను చూచుచున్నటులు అకులీనుఁడు నెఱుఁగఁడు.

సౌందర్యము స్త్రీ యందే పరినిష్ఠిత మని అకులీనుఁడును, పురుషునియందే పరినిష్ఠిత మని కనకలతయు ననుకొనిరి.

కనకలత కొంచెము పరిక్రమించెను. అకులీనుఁడును పరిక్రమించెను. రెండు ఛాయలును కలిసికొనెను.

ఇంటి లోపలినుండి లకుమ కంచుకుత్తుకతో - కనకలతా!

ఎంతసే పక్కడ?రా, లోనికి రా! అని అఱచెను.

కనకలత మెడ మలంచి చూచుచు లోనికి మెల్లమెల్లగా వెళ్లెను.

అకులీనుఁడు కను లొక్కకన్నుగా కన్నొక్క చూపుగా చూచెను. ఆ చూపుల ఆకర్షణమునఁ గాంటోలు, కనకలత వడిగా లోనికి వెళ్లలేకపోయెను.

అకులీనుఁడు తన వెనువెనుక శంపను చూచి ఉలికి పడెను.

శంప - ఉలికి పాటేల?

అకులీనుని మోము కొంచెము మాసెను. చెమరింపలేదు. కాని వేఁడి యెక్కెను. అతనికి ప్రత్యుత్తరము తోఁపలేదు. అది యటుండె, సంభాషణమునకు ఆరంభము కానిపింపలేదు.

శంప - నేను కొంచె మాలస్యముగా వచ్చితిని, క్షమింపవలయును.

అకులీనుఁడు కోలుకొనెను. 'మంచిది; తొందర యేమియు లేదు లే.'

శంప - నేను నేఁడే తిరిగి తిరిగి వచ్చితిని.

అకు - మంచిది.

శంప - విశేషములు తెలుప నక్కఱ లేదా?

అకు - అక్కఱ లే కేమి?

శంప - సావధాను లేనా?

ఆకు - ఔను.

శంప - నెల్లూర సిద్ధశ్రేష్ఠి కూఁతురు ఉన్నది. పిల్ల కొంచెము చామనచాయ. కన్నులు కాటుక పిట్టలు.

ఆకు - పిట్టలు మనుష్యుల కేల?

శంప - ప్రొద్దుటూరున సెనగల రామమ్మపిల్ల. పిల్ల మోమున ప్రతిబింబము చూచి కొనవచ్చును.

అకు - అందులకు అద్దములు లేవా?

శంప - గూడూరబద్దెమ్మ కూఁతు వెల నాలుగువేలు. ఇంకొక వేయికూడ పెట్టనగును.

అకు - బేసి సరిపడదు.

శంప - చందవోలులో -

అకు - ఈ యూర నెవరును లేరా?

శంప - నా యెఱుకలో పెండ్లికి తగువారు లేరు.

అకులీనుఁడు ఉద్యానముమీఁదుగా లకుమ యిల్లు చూపెను.

శంప తన పన్నాగము పాఱినదని సంతసించెను. ఆలోచించినటులు ఆలోచించి 'లకుమయా?' అనెను. అకులీనుఁడు వికారముగా నవ్వెను. శంప 'కనకలతయా?' అనెను. అకులీనుఁడు చూచుచు ఊరకుండెను. శంప 'మంచిది' అనెను.

2

లకుమాదేవి అద్దంకి మహారాజుగారి ఉంపుడుకత్తె. మహారాజ్ఞికి విషము పెట్టినదని తేలుటచే నగరినుండియేకాక మహారాజు మనస్సునుండియు వెళ్లఁగొట్టఁబడెను. లకుమాదేవి వెంటనే లకుమ యాయెను. పిదప లక్కమ్మ అయెను. తరువాత లక్క యాయెను. ఇపుడు లక్కి

లక్కికి పదునెనిమిదేండ్ల యీడుగల కూఁతురు ఒకతె కలదు. అది కన్న కూఁతురు కాదు, కొన్న కూఁతురు. దానిపేరు కనకలత.

కనకలత చిన్నపుడు గ్రుడ్డిది. లకుమ అనేక వైద్యులచే పలుపాట్లు పడి బాగుచేయించెను. ఆ విశ్వాసముచే కనకలత లకుమలో తల్లిని చూచెను.

కనకలత యిపుడు పద్మాక్షి.

కనకలత పాడుచో కోయిలలు ఆలకించును. అభినయమున అందె వైచెను. అది అర్థము చెప్పఁబూనుచో పదములు కరఁగిపోవును. నగరమునందలి సుందరపురుషుల నందఱను ఒకసారి కనఁగోరితివా, కనకలత పాట పెట్టించినఁజాలును.

సుందరులైన ఎలఁబ్రాయమువారు దానిరూపము చూడఁగోరి వచ్చి, పాపము, సంగీతమాధుర్యముచే తన్మయులై వంచితు లగుచుందురు; గానము వినఁగోరువారు రూపముచే మోసపోవుదురు.

కనకలతా సౌందర్యగీతములు మాయామోహములు; సంగీత సౌందర్యములు మోహమాయలు.

కనకలతను యువరాజునకు ఉపపత్నిని చేయవలయునని లక్కి కోర్కి. కాని యువరాజు వార్త పంపెను - కనకలత చెల్లెలివావి అని.

లక్కి అనెను - వారాంగనకు వావి యేమి? అసలు వావి యేమి? యువరాజు వెఱ్ఱివాఁడు.

కనకలత కొంచె మాలోచించి, లోలో నవ్వుకొని - వావి లేదా? అతఁడు అన్నవావి కాదా? - అనుకొనెను.

రాజభయ మిపుడులేదుగాన లక్కి కనకలతకు ఆదేశించెను - ఎవరినైనను సరే 'బావా' అనిపిలుపుము' అని.

ధనికులోకరొక్కరే తమకుండాము మేము మేమని కన్నెఱికమునకు వార్త లంపసాగిరి. లక్కి - సేనాపతి లకుమయ్య కుమారుఁడు నల్లాప్రగడను ఏఱెను.

కనకలత - 'సేనాపతిగుండె రాయి. వానికి దినదిన గండము. రేయింబవళ్లు కొలువు' అనెను.

'అన్నివిధముల అటువంటివాఁడే మనకు అపేక్షితుడు. విశేషించి అతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు. బ్రాహ్మణపూజ మనకు ప్రథమ కర్తవ్యము. పిదప ఇతఁ డెల్లకాల ముండునా? ఇతఁడు కన్నెఱికపు మగఁడే."

కన - సర్వకాలము ఉండఁడా?

'జగత్తంతయు మాయ' అన్నటులు నవ్వి, లక్కి - నీవు సానివా, సంసారివా?'

కనకలత ఆలోచించెను.

లక్కి - పోనీ! జయపాల -

కన - సరే.

లక్కి - విత్తగుప్త?

కన - 'సరే.

లక్కి -రామదాసు?

కన - సరే.

లక్కి మఱి యేఁబది పేరులు చెప్పెను. కనకలత ఏఁబది సరేలు చెప్పెను.

లక్కి 'బేష! నీవిపుడు సానివి' అని 'అకులీన?'

కనకలత ప్రత్యుత్తరము చెప్పలేదు.

అందఱిలో అకులీనుఁడు ధనికుఁడు, కులగోత్ర హీనుఁడు. అవివాహితుఁడు. మహారాజుగారి మోదీ.

3

శంప లకుమకు అకులీనుని అభిప్రాయము చెప్పెను.

లకుమ ఆలోచించి ఆలోచించి అంగీకరించెను. కన్నెఱికపు వెచ్చము రెండువేల నూటపదార్లు. చిల్లర మల్లరలు అయిదునూర్లు.

కన్నెఱికమునకు లగ్నము తొందరలో పెట్టవలసినదని లకుమ జ్యోతిష్కుని కోరెను. ఒకనెలలో సుముహూర్తము కుదిరెను.

లకుమ సర్వసన్నాహములు చేసెను.

అకులీనుఁడు అయిదువందలు సంచకరము పంపెను.

కనకలతకు పగటఁగూడ స్వప్నములే.

శంప రాత్రి పనిపాటలు చేయుచు లకుమను కంప స్వరముతో పిలిచెను. లకుమ శంపకడకు పరుగిడెను. శంప తల ఓరగా ఎత్తి, తర్జనిని వెనుకకుచూపి – 'ఆలకింపుము! ఆ ధ్వని! బందిపోటు!'

లకుమ గుండెలలో రాయిపడెను. కనకలతను పిలిచెను.

కనకలత ఆలకించి – 'అది సేనాపటహధ్వని. నెలక్రింద మనరాజుగారి సేనలు సరిగా ఈదారినే వెళ్లెను.'

శంపయు, లకుమయు ఔనౌననిరి; వారివారి పనులలోనికి వెళ్ళిపోయిరి.

అద్దంకిసేనలు తురుష్కసేనల జయించి వచ్చుచు, విజయోన్మాదముచే తాండవించు చుండెను. సేనామార్గమునందలి తోఁటలను చూచినచో అలనాఁటి మధువనము గుఱుతు వచ్చుచుండెను. బంటు లెలుఁగుబంటులవలె తాళ్లెక్కి కల్లు త్రావిరి. గ్రామములు కొల్లఁ గొట్టిరి. ఆసేన వర్షాకాలపు సెలయేఱువలె అన్నింటిని ముంచి పాఱుతెంచెను.

కనకలత శంపా లకుమలవలె ఇంటిలో కూరుచుండలేదు. దాని యౌవనరక్త ముత్కంఠచే ఉచ్ఛ్వసించెను. తలుపు తెఱచి అట్టిట్టి చూచెను.

మూలబలము గంభీరముగా నడచిపోయెను. కూటువ మూఁక వచ్చెను.

ఒకసైనికుఁడు మఱొకనిని గీఱి – 'ఓరి, అదిగో – గృహచంద్రిక!'

మఱొకఁడు – గ్రామచంద్రిక.

వేఱొకఁడు – దేశచంద్రిక.

ఇంకొకఁడు – ఇంతపెద్ద పేరేమిటిరా? ఊరబసివి అనరాదూ?

ఒకఁడు కనకలతకు సైగచేసెను. ఇంకొకఁడు రమ్మని పిలిచెను. కొండొకఁడు కనకలతకేసి రెండడుగులు పెట్టెను. ఒకఁడనెను – 'సేన నంతయు పోనిమ్ము – మనము పదుగురము మొదలియారితో మిగులుదము' అనెను. సేన యంతయు నడచిపోయెను. కనకలత వాహిని ముందరికి ప్రవహించుట చూచి లోపలికి వెళ్లి తలుపు మూయఁ బోయెను. కనకలత చేతిమీఁద ఒక బలిష్ఠమగు చేయి పడెను.

రాజుగారిచే బహిష్కరింపఁబడినది కావున సైనికులకు లకుమ యనిన నల్లేరుపై బండి.

వారు సేనాపతి అనచే శంపను ఒకమూల, లకుమను ఒకమూల కట్టివైచి నోట గుడ్డలు గ్రుక్కిరి. కనకలతను సేనాపతి పట్టుకొనెను.

సైనికులు నగనట్ర దోఁచుకొనిరి. అకులీనుని బజానా అయిదునూఱులు అపహరించిరి. గంతలుకట్టి కనకలతను కాఁజేసిరి.

కనకలతయు, సగముద్రవ్యమును సేనాపతివంతు; శేషము సైనికులవంతు.

మఱునాఁడు శంప చావుతప్పి కన్నులొట్టపోయి దండనాయక సేనాపతులతో మనవి చేసికొనెను.

సేనాపతి అనెను – 'ఎవరికి చెప్పకుము. నేను కనకలతను ద్రవ్యమును పట్టుకొందును.'

దండనాయకుఁ డనెను – 'నాదిభారము. ఇంకొకరికి తెలిపినచో సొమ్ము నీది కాదు.'

4

మఱునాఁటి నడికిరేయి సైనికుఁడొకఁడు ఒక చీఁకటి కొట్టు తలుపు తెఱచెను. ఆ చీఁకటిలో కనకలతయే దీపము. సైనికుఁడు లోనికేఁగి తలుపు మూసెను. ఆ జీవద్దీపము నిగళ బద్ధమయి యుండెను.

కనకలత అనెను – 'నిన్నటి నుండియు నాకు ఉపవాసము; వాసము చీఁకటి కొట్టు. నన్ను నేఁటి కింటికిఁ బంపుము. రేపటిరేయి నీ కెదురుచూతును. అక్కడ పట్టుపానుపు. చంద్రదీపిక. పూలతావి, దేశ కాలములు సాక్షులు. ఇచట అధర్మము, ఎవరు చూచినను, మాయింట సర్వము ధర్మము.'

సైనికుఁ డాలోచించెను. మంచిది అనెను. మరల ఆలోచించెను. 'నిన్నొకతూరి కౌఁగిలింతును' అనెను.

కనకలత ఒడలు జల్లుమనెను – 'నీకు నేను చెల్లెల నగుచో?'

సైనికుఁడనెను – 'భోగముదానికి వావి యేమి?'

కనకలత మనసున కలుక్కు మనెను.

సైనికుఁడు కౌఁగిలిఁ గొనఁబోయెను.

కనకలత – 'ప్రేమ నిర్బంధముచే క్రుళ్లును' అనెను. దండనాయకుఁడు బయట విసురుగా తలుపు తట్టెను.

సైనికుఁడు తలుపు తెఱచి – 'తమ కొఱకే ఎదురు చూచుచున్నా'ననెను.

దండనాయకుఁడు లోపల ప్రవేశించెను. సైనికుఁడు నిర్గమించెను. దుర్గములో ఒక కవాటము కూలెను.

కనకలత అనెను – 'నన్ను నేఁడింటికిఁ బంపుము. రేపు రేయి నీ కొఱకు నిరీక్షించు చుందును.'

దండనాయకుఁడు పల్లె యని అనెను – 'ఒక ముద్దు బజానా.'

కనకలత అనెను – 'నీవు నాకు అన్నవగుచో?'

దండనాయకుఁడనెను: 'ఓహో, భోగముదానికి వావి?'

కనకలత మనస్సు ఉస్సు రనెను.

దండనాయకుఁడు ముద్దాడఁ బోయెను. కనకలత అనెను – 'బలాత్కారమున ప్రేమ జుగుప్స.'

సేనాపతి తలుపు గొట్టి దండనాయకుని పిలిచెను. దండనాయకుఁడు తలుపు తెఱచి, మిమ్మే 'స్మరించుకొనుచున్నాను?' అనెను. సేనాపతి ప్రవేశించెను. దండ నాయకుఁడు నిర్గమించెను.దుర్గపు రెండవ కవాటము కూలెను.

కనకలత అనెను – 'తమకొఱకు రేపటి రేయి వేచి యుందును.'

సేనాపతి అనెను – 'నిన్ను నేఁడింటికిఁబంప మందువా?'

కనకలత 'చిత్తము' అనెను.

సేనాపతి శృంఖల విప్పెను. కౌఁగిలించుకొనఁబోయెను. కనకలత విదిలించు కొనెను.

అకులీనుఁడు తలుపు పగులునటులు కొట్టి – 'రాజాజ్ఞ! తలుపు తెఱువుము' అని గద్దించెను.

సేనపాతి కుక్కిసపేను. తలుపు తెఱచెను. దుర్గపు కవాటము లన్నియు కూలెను.

కనకలత అనెను – 'ప్రేమలోని కృష్ణపక్షమంతయు చూచితిని.'

అకులీనుఁడు కనకలతను చూచెను; కనకలత అకులీనుని. కనకలతకు కన్నీరు ఉరిలెను. అకులీనుఁడు కను లొత్తుకొని ఇరువురు రాజభటుల నిచ్చి కనకలత నింటికి బంపెను. సేనాపతి నడుఁకుచు నడుఁకుచు ఇంటికిఁ జనెను.

5

కనకలతతో పాటు పోయిన ద్రవ్యమంతయు లక్కి యింటికి చేరెను.

లకుమ అకులీనునకు జయవెట్టెను. శంపయు. 'కీర్తింప సమర్థురాలను కాను' అని కనకలత తలఁచెను.

'తొలుత పెట్టిన సుముహూర్తము బలవత్తర'మని పురోహితుఁడు ప్రస్తావించెను.

ముంజూరులకు చిలుకలపంజరములు వ్రేలఁదీయఁ బడెను. కపోతముల గూండ్లు క్రొత్తలాయెను. అమరుకము ఓ_లపై అమర్పఁబడెను. శృంగార చిత్రములు గోడల నిలిచెను. పానుపు పటగృహ మాయెను. ఉద్యానమంతయు లతావృక్షములచే నవీనప్రియులను భరించెను. కనకలతను శంప అలంకరించెను. పిదప లకుమ దిద్దెను. పిదప కనకలత నిలువుటద్దమున అలంకారము చూచుకొనెను. అంతయు తీసివైచెను. తానే అలంకరించు కొనెను.

సంధ్య కనకలతకు లత్తుక పూసెను. నక్షత్రములు అక్షింతలు చల్లెను. చంద్రుఁడు తిలకము దిద్దెను.

పురోహితుఁడు వచ్చి ముకురదర్శనము చేయించెను.

అకులీనుని గుమాస్తా లకుమకు రూపాయలసంచులు అప్పగించెను. లకుమ లెక్కించుకొనుచు కూరుచుండెను. శంప కంట వత్తిడుకొని మాఱునివానిని ఏఱుచుండెను.

పేడి పాపిగాఁడు రతీవేషము తాల్చెను. మూచకమ్మ మంగి మన్మథవేషము వేసెను. చేటులు, విటులు, కుట్టనులు, నటులు కామవీరజయంతిక కట్టిరి.

కన్నెఱికములచే కాలము తీఱిన విటులు తాంబూలములు పుచ్చికొనిరి. కనకలత త్రావిన పాయసము అకులీనుఁడు త్రావెను. అకులీనుఁడు త్రావిన పాయసము కనకలత త్రావెను.

ప్రాయపువారు పాటలు పాడిరి. కుందిగాఁడు హాస్యము చెప్పెను. పురోహితుఁడు కట్నము కైకొని నడచెను. ముత్తైదువలు రైకలు గొనిపోయిరి. శంప కనకలతచెవులు కొఱికి వెళ్లెను. లకుమ స్వయముగా తలుపులు వైచి బయట గొళ్లెము పెట్టెను.

కనకలత చేతులు జోడించి అకులీనునుతో అనెను – 'నన్ను రక్షించినందులకు నీ కీఁదగినది నాకడ ఏదియు లేదు.'

అకులీనుఁ డనెను – 'నా వస్తువును నేను రక్షించుకొంటిని.'

'అటు లగుచో నన్ను వివాహ మాడు' మని కనకలత అనెను.

అకు – వారాంగనకు వివాహమా?

కనకలత మృదువుగా అనెను – 'నేను అసలు వారాంగనను కాను.'

అకు–మఱి?

కనక – మా అమ్మ నన్ను అమ్ముట మాత్ర మెఱుఁగుదును.

అకు – అదియు బోగముది కాదని నీ కెటులు తెలియును?

కన - అది నా విశ్వాసము.

అకు - నీ వక్షమున ఒకమచ్చ ఉన్నదా?

కనక - 'ఉన్నది' అనుచు అకులీనుని మోముచూచెను.

అకు - (తలవంచి) ఏల ఆ మచ్చ?

కనక - మా అన్న కాల్చెను.

అకు - అతఁ డెచట?

కనకె - లకుమ అనుమానముగా చెప్పెను - చచ్చెనని.

కు - 'ఈ దౌర్భాగ్యుఁడే నీయన్న. నీకు బాల్యమున కనులు లేవు. నాకు ఇపుడు కను లుండియు లేవు' అనెను.

కథా నిలయం
శ్రీకాకుళం

• భారతి - మార్చి - *1928* •